

Серія «Війна без вибору»

Тристан Андрій

Т 68 Прийшла війна... / Андрій Тристан. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2023. – 144 с.

ISBN 978-617-629-609-6

У ваших руках унікальна книга. У ній детально й захопливо розповідається про офіцерів, викладачів і науковців Харківського національного університету Повітряних Сил, які в перші дні війни взяли в руки зброю й виступили проти набагато сильнішого ворога, що насувався на Харків. Автор – безпосередній учасник і свідок тих трагічних і водночас героїчних подій.

Ця книга цінна насамперед тим, що подає численні факти про оборону Харкова. Видання буде цікавим широкому колу читачів.

УДК 355.45(477)

ISBN 978-617-629-609-6

© Тристан Андрій, 2023
© Видавництво «Апріорі», 2023

Вони не були героями

ПРОЛОГ

24 лютого 2022 року офіцери Харківського національного університету Повітряних Сил, викладачі та науковці сформували два стрілецьких батальйони по 200 офіцерів у кожному. З легким стрілецьким озброєнням і невеликою кількістю ручних гранатометів вони з самого ранку вирушили захищати своє місто на кільцеву дорогу, зустрічати колони російських окупантів, що рвалися до Харкова. Перша рота другого батальйону складалася з офіцерів – співробітників наукового центру університету та викладачів коледжу. 102 офіцери, серед яких були 3 доктори та 67 кандидатів наук, гідно дали відсіч загарбникам. Півтора місяця під жорсткими обстрілами артилерії й танків, ударами авіації вчені тримали бойові позиції на східному фланзі оборони міста.

Після того як ворога відкинули, батальйони були розформовані, а вчені повернулися до наукових досліджень, спрямованих на підвищення обороноздатності держави.

МОЇМ КОЛЕГАМ ТА ДРУЗЬЯМ ПРИСВЯЧУЮ

ПОЧАТОК

Починати – це завжди важко

I. Черга

Колеги, хто крайній у черзі? Мені потрібен автомат і, бажано, гранати... Та ну! Ти їх хоча б раз кидав? Як справи? Тільки з відпустки... Як добирався? Знову добрий вечір... Давно не бачилися... Так, з 18.00... Додому встиг? Так, встиг. У мене є сало – заходь... Та я встиг повечеряти... Сало – стратегічний продукт, залиш на потім...

На годиннику 23.40. На першому поверсі стоять люди біля чергового, перекидаються банальними фразами, хтось силкується жартувати. Дехто перевдягнувся у військовий однострій, дехто намагається отримати зброю в цивільному одязі. Усіх об'єднує одна думка, усі розуміють, чому вони тут: ЗМІ, розвідка, політологи, ток-шоу, інтернет декілька тижнів тільки й обговорюють тему війни. Буде чи не буде, нападе чи не нападе. У черзі за зброєю настрій інший – слово «війна» табу. Хто, як не науковці розуміють складність ситуації, але кожен намагається не зачіпати причини: вірити – може обійдеться, пройде ніч, зброю здамо черговому, буде новий звичайний робочий день із поточними завданнями й проблемами.

«Ірино, як твоя робота?» – питаю я колегу, знаючи, як вона переживає, щоб встигнути закінчити докторантуру успішно. «Та нормально, «ганяю моделі», часу немає зовсім, описую результати», – відповідає вона з легкою посмішкою та зажурую в очах. Час, час... Для вченого – найголовніший ресурс, його завжди не вистачає.

Піднімаюся на другий поверх у свій кабінет: маленький, дуже зручний, такий рідний. Уже можна було б переїхати й у більший, але все не можу, а скорше за все – не хочу. Тим більше скоро призначення, нове місце служби... Речі розкидані – дуже швидко намагався перевдягнутися. Книги, папери, невеликий рюкзак під ноутбук... Рюкзак – це взагалі окрема річ, останні п'ять років він завжди зі мною. В усіх відрядженнях Україною, АТО, навчанні в Києві. Незрозумілого вицвілого сіро-синього кольору, із підштопаними лямками, протертим дном, заміненою змійкою, але такий звичний та зручний. Дістаю з нього шматочок сала, пів буханки чорного хліба, банку консервів – згадую налякані очі дружини й доньки. «Усе буде добре, я набере», – мої останні слова вдома, доки не приїхала машина. Інших слів я не знайшов. Так, потрібно зібратися з думками та зробити декілька телефонних дзвінків.

II. Родина

Речі зібрані, автомобіль заправлений газом та бензином, син проінструктований. За службою та нескінченними виїздами я не до кінця зрозумів, як він виріс, а перед новим роком заявив, що хоче жити окремо. Звичайно, причиною цього є дівчина. А хто у двадцять років не закохувався та не бажав жити з дівчиною? Для мене це не стало несподіванкою (я взагалі перестав дивуватися життєвим речам), дружина також не заперечувала.

«Тату, я поїду в Карпати з фірмою? Можна?» – спитав мене син тиждень тому.

– Коли?

– Двадцять четвертого по обіді поїзд на Львів. Повернуся за п'ять днів.

– Добре, поїдь відпочинь.

Син, навчаючись в університеті, працевлаштувався на цікаву роботу в IT-фірму. Там йому дуже подобається, з гордістю розповідає, що наймолодший у колективі, але дуже перспективний. Зараз у нього *teambuilding* у Карпатах, на який він чекав декілька місяців.

– Юлю, потрібно їхати.

– Чому? Куди я поїду? Як батьки?

– Юлю, не знаю, поговори з ними, потрібно їхати. Харків зараз – це дуже небезпечне місто.

– Війни не буде.

– Війна буде точно, це питання часу. Цього тижня або іншого. Поїдь у Трускавець – попити води, зустритися з друзями.

– Гарзд, поїду. Купимо квитки, тільки на понеділок, раніше не хочу та й з роботи не відпустять.

– Поговори з батьками.

– Вони нічого не хочуть слухати. Війни не буде. Ти все вигадуєш.

– Добре, хай буде так.

Сидячи в кабінеті вночі, уже вкотре прокручую в голові ці діалоги, згадую друзів по військовій службі, котрим я казав про необхідність евакуювати сім'ї. Розумію, що зробив у цій ситуації все можливе. Речі зібрані, автомобіль заправлений, син проінструктований...

Згадуючи події останніх днів, не сумніваюся, що війна буде. Я її добре побачив в очах безумного диктатора. Цілу годину дорогоцінного часу витратив, слухаючи його. Такого зі мною не було вже давно. Політикою, звісно, цікавився, а от «сусіди» мене перестали цікавити з 2014 року, коли чітко зрозумів, хто для нас ворог. Високі матерії, промови, історичні паралелі та глибокі екскурси у власне світосприйняття мене не дуже приваблювали. Я готовий був дискутувати з ними в чесній науковій

дискусії, як це зазвичай роблять на наукових радах, але тут зовсім інша ситуація. Мене цікавили емоції.

Не можу сказати, що я є спеціалістом з емоцій, однак чітко зрозумів: війна буде, таке рішення вже прийнято. Уся промова – це лише ненависть. Ненависть до мене, до моєї країни, ненависть до всього мого світу. Чи була в мене паніка від цього розуміння? Ні, лише відчуття неминучості.

Розмовляючи з колегами, ми, як вчені, моделювали різні ситуації оборони Харкова, і наш висновок завжди був той самий: місто приречене. Як же ми тоді помилялися.

III. Ніч

Перша година ночі, завібував телефон, прийшло декілька повідомлень. Іван, мій знайомий (старші діти колись вчилися в одному класі), надіслав повідомлення:

– Як справи? Як ти?

Хочу заспокоїти:

– Поки що нормально.

– Ти напиши, якщо щось трапиться.

– Так, авжеж.

Усі ми розуміємо фразу «щось трапиться».

– Добре, напишу, відпочивайте.

Дружині:

– Відпочивайте, рідні, напишу.

Різні думки снують у моїй голові. Так, ти військовий. Як я любив казати: нас усе життя вчили воювати, а тепер ми повинні це виправдати. Може, й так, але ж у нас науковий підрозділ. Перед очима обличчя й постаті моїх колег. Одним словом – науковці. Це те слово, у яке офіцери бойових частин і старших штабів вкла-

дали своє ставлення до науки в армії. Можна довго дискутувати, чому було так, однак цю ситуацію добре пояснює маленька приказка: *військові ставляться зверхньо до військових учених за те, що вони вчені, а вчені не поважають військових учених за те, що вони військові*. Тим не менш добра сотня кандидатів і навіть три доктори наук активно тупцювали біля віконця чергового й отримували зброю, боєприпаси, спорядження. Треба подивитися, піти до людей, заспокоїти, перемовитися.

«Ну що? Отримали? Іди-но сюди. Як тримаєш? Видавай уже... Та не тицяй його», – чую командирський голос Євгена, мого доброго товариша, що керує цим процесом. Усі, хто його близько не знає, вважають, що він дуже сувора людина. Підходжу. Обличчя суворе, в очах втома, втома від незрозумілості. «Кляті москалі й тварюка Путін, щоб ви здохли! Не дають життя», – каже він, розвертається та йде керувати далі.

Євген одним з перших з нас записався добровольцем в АТО та пішов займатися цивільно-військовим співробітництвом – допомагати людям. Він завжди по життю такий – допоможе кожному: кому порадою, кому підніме настрій, але найчастіше руками – руки в людини, як-то кажуть, золоті.

Привіз з АТО грамоти й подяки, а ще люту ненависть до окупантів. Завжди під час відпочинку за чаркою горілки ставав він усе більш зажуреним, звертаючись до друзів: «Як так можна? Як можна так брехати? Коли ж вони всі повиздыхають?» А також розповідав про свою бабцю, що дожила майже до ста років і згадувала, як у часи великого голоду 1933 року зайшли комісари до хати, побачили чавунок з варивом: лобода, кропива, трохи тертого зерна, зняли з плити та й вилили за поріг. Навіть не подивилися на чотирьох заплаканих голодних дітей. Єдиний ворог у нас є – це московити. Вони не заспокоюються доти, доки ми будемо жити.

Ніч потроху минає, колеги отримують зброю та розходяться. Я йду на нараду до начальника. Знайомий кабінет, усі колеги, усі друзі, що знають один одного вже багато років поспіль. Усі відомі вчені своєї галузі знань. Так повелося у військовому науковому житті, що плінність кадрів була мінімальною.

IV. Завдання

«Наше бойове завдання – зайняти оборону Харкова на кільцевій дорозі фронтом у півтора кілометра», – говорить начальник. На годиннику пробила друга ночі.

– Люди готові?

– Загалом готові, – відповідаємо майже в унісон.

– Треба підготувати карту.

– Я зроблю, – погоджуюсь одразу.

– Що з інженерним обладнанням? Окопи, бліндажі?

– Та нічого, потрібно їхати й дивитися. Дасть Бог, завтра буде мирний день – подивимося.

Карту зроблено за пів години. Це, звичайно, не така карта, яка потрібна для ведення бойових дій, бо достеменно невідомий склад супротивника, але це краще, ніж нічого.

Походивши ще з півгодини, розстилаю спальний мішок у кабінеті та намагаюся заснути. Можна кілька годин поспати, а це завжди добре.

Заплющую очі. Швидко пробігає все моє доросле життя.

Ось я курсант університету. Мені здається, що це був найдовший період. Навчання ніяк не закінчувалося. Час був дуже складний – кінець дев'яностих. Армія не була потрібна нікому. Зовсім нікому.

Голодні дев'яності – найбільш влучний вислів для опису того часу.